

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Julkinen päivähoito, syrjintäolettama, uskonto, vegaaninen ruokavalio, välitön syrjintä

Diaarinumero: YVTLTK/3XX/2017

Antopäivä: XX.XX.2018

Hakijan perhe on uskonnoltaan buddhalainen ja noudattaa siitä johtuen vegaaniruokavaliota. Hakijan Helsingin kaupungin päiväkodissa päivähoidossa olleelle lapselle ei ollut järjestetty kaupungin julkisessa päivähoidossa hänen uskontoonsa sopivaa ruokavaliota, vaikka kaupunki oli järjestänyt muiden uskontojen lapsille heidän uskontoonsa sopivan ruokavalion. Tällä perusteella yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että asiassa oli syntynyt syrjintäolettama välittömästä syrjinnästä.

Vastaaja ei esittänyt, ettei sen olisi ollut mahdollista järjestää varhaiskasvatuslain mukaista vegaaniruokaa päiväkodissa myös hakijan lapselle.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, ettei vastaaja ole kyennyt kumoamaan syntynyttä syrjintäolettamaa, ja kielsi kaupunkia jatkamasta tai uusimasta syrjivää menettelyään.

Ottaen huomioon, että vegaaniruokaa on vuoden 2018 alusta lähtien tarjottu kaikissa kaupungin päiväkodeissa lapsille, jotka noudattavat myös kotona vegaaniruokavaliota, ja että myös hakijan lapsi on saanut päiväkodissa vegaaniruokaa vuoden 2018 alusta lähtien, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei katsonut aiheelliseksi asettaa uhkasakkoa kieltopäätöksensä tehosteeksi.

Asian tausta

Hakijan perhe on uskonnoltaan buddhalainen ja noudattaa siitä johtuen vegaaniruokavaliota. Hakijan lapsi on päivähoidossa Helsingin kaupungin päiväkodissa ja hän on hakijan selvityksen mukaan ollut vegaaniruokavaliolla syntymästään saakka. Hän oli aiemmin saanut kaupungin päiväkodissa vegaaniruokaa, mutta hakijan perheen muutettua toiselle puolelle kaupunkia, ei uudessa päiväkodissa tarjottu erikseen vegaaniruokaa, vaan sitä sai vain silloin, jos sitä oli muutoinkin.

Hakijan lapsen edellinen päiväkotitoi oli kuulunut niiden kaupungin 20 päiväkodin joukkoon, joissa oli järjestetty vegaaniruokailu kokeiluluonteisesti siitä aiheutuvien kustannusten selvittämiseksi.

Kokeiluun kuulumattomissa päiväkodeissa vegaaniruokavaliota noudattava lapsi saa Helsingin kaupungin päätöksen mukaan ruuan päiväkodista niinä päivinä, kun ruoka sopii vegaaneille ja muulloin vanhemmat tuovat pääruuan, jota päiväkodin keittiö täydentää salaattilla, leivällä ja ruokajuomalla. Aamu- ja välipalalla pyritään soveltuvasti tarjoamaan vegaanilapselle sopivaa ruokaa.

Kaupungin päiväkotien perusruokalistan muille uskonnoille soveltumattomat ruuat korvataan uskonnollisissa ruokavalioissa lakto-ovo-vegetaarisella ruokavaliolla, joka ei ole vegaaninen ruokavalio.

Vegaaniruokavaliota noudattaville lapsille on vuoden 2018 alusta lähtien tarjottu vegaaniruokaa kaikissa Helsingin kaupungin päiväkodeissa. Myös hakijan lapsi on saanut päiväkodissa vegaaniruokaa vuoden 2018 alusta lähtien.

Hakijan vaatimukset

Hakija pyytää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa kieltämään hänen lapseensa uskonnon perusteella kohdistuvan syrjinnän sekä asettamaan uhkasakon kieltopäätöksen tehosteeksi.

Hakijan perustelut

Hakijan lapsi sai päiväkotipaikan kunnallisesta päiväkodista toukokuussa 2017. Hakija täytti erikoisruokavaliolomakkeen, jonka mukaan lapsella on mahdollisuus uskonnon mukaiseen ruokavalioon. Hakija sai kuitenkin tiedon, että päiväkotia ei tarjoa hänen lapselleen vegaaniruokaa. Uskonnon mukaista ruokaa tarjotaan siis vain tietyille uskonnoille.

Palvelukeskus Helsingin erityisruokavalion esitetietolomakkeessa vaihtoehtoina on ei sianlihaa, ei naudanlihaa ja ei veriruokia. Tästä on helppo päätellä, että tietyille uskontoryhmille tarjotaan sopivaa ruokaa, kun taas toisille ei. Kasvisruoka ei ole vaihtoehtona ollenkaan, joten hakijan lapsen lisäksi esimerkiksi hindulaisille tai jainalaisille ei lomakkeen mukaan tarjota sopivaa ruokaa.

Buddhalaisuuteen kuuluu pyrkimys olla tuottamatta vahinkoa muille eläville olennoille, ja tähän ajatukseen pohjautuen olemme kasvissyöjiä. Maito tai kananmunat eivät ole kasviksia. Vegaanius voi olla niin katsomuksellinen, kulttuurinen kuin eettinen valinta.

Nykyisten ruokasuositusten mukaan vegaaniruokavalio on oikein toteutettuna turvallinen ruokavalio myös lapsille. Vegaaniruokakokeilun ansiosta Palvelukeskus Helsingillä on asiantuntemusta toteuttaa vegaaninen ruokavalio lapsille turvallisesti, koska sitä on jo vuosi tarjottu. Palvelukeskus toimittaa vegaanista ruokaa myös Helsingin kouluihin.

Palvelukeskus Helsingin mukaan uskonnollisen vakaumuksen mukaan toteutetussa ruokavaliossa vältetään tarvittaessa raaka-aineita, jotka on ilmoitettu erityisruokavalion ilmoituslomakkeessa. Silloin lapselle tarjotaan ruokaa, josta on jätetty pois hänelle sopimattomat raaka-aineet. Hakija on pyytänyt, että näin voitaisiin toimia myös hänen lapsensa kohdalla. Ruuanvalmistuksessa voitaisiin jättää esimerkiksi kerma pois, jolloin monista ruuista tulisi sopivia myös meidän lapsellemme. Näin ei kuitenkaan voida palvelukeskuksen mukaan toimia. Hakijan on myös ehdottanut, että ruokaa voitaisiin pakastaa niinä päivinä, kun se on vegaanista, mutta myös tämä on ollut mahdotonta. Hakija toteaa, ettei ole vaatimassa kalliita erityistuotteita, vaan lapselleen sopivaa täysipainoista ruokaa.

Vastaaajan vastaus

Vastaaaja kiistää menetelleensä asiassa syrjivästi ja katsoo, että hakemus tulisi hylätä.

Vastaajan perustelut

Helsingin kaupungin varhaiskasvatusjohtajan mukaan varhaiskasvatuksessa arvostetaan perheiden valintoja ja pyritään ottamaan perheiden toiveet mahdollisuuksien mukaan huomioon. Uskonnollisia ruokavalioita ei tehdä erikseen, vaan päiväkotien ruokalista suunnitellaan niin, että se sopii mahdollisimman monelle lapselle. Perusruokalistan soveltumattomat ruoat korvataan uskonnollisissa ruokavalioissa lakto-ovo-vegetaarisella ruokavaliolla.

Vegaaniruokavalio on monipuolisesti koottuna turvallinen ja riittävä myös päiväkotikäisille lapsille, mutta sen toteuttaminen vaatii ravitsemusosaamista. Jos vanhemmat haluavat, voidaan vaihtoehtoisesti lapselle tarjota päivittäin lounaalla vanhempien päiväkotiin toimittama vegaanipääruoka. Tällöin päiväkodin keittiö täydentää ateriakokonaisuuden energialisäkkeillä, salaatilla, leipärasvalla ja leivällä. Ruokajuomana on vesi. Aamu- ja välipalalla pyritään tarjoamaan vegaanilapselle soveltuvaa ruokaa. Vanhemmat sopivat ruuan toimituksista päiväkodin keittiö- ja hoitohenkilökunnan kanssa. Vanhemmat vastaavat vegaanilapsen kokonaisravitsemuksesta.

Helsingin kaupungin päiväkodeille ruuan toimittava Palvelukeskus Helsinki toteaa, ettei se tarjoa ruokaa minkään yksittäisen uskonnon lähtökohdista. Ruokalistat suunnitellaan lähtökohtaisesti niin, että uskonnosta riippumatta kaikki voivat koostaa aterioita joko perusruokalistasta tai lakto-ovo-vegetaarisesta ruokalistasta. Erityisruokavalion ilmoituslomakkeessa ei pyydetä ilmoittamaan uskontokuntaa, joten palvelukeskuksen tietoon ei tule, minkä uskonnon perusteella ruokailija noudattaa ruokavaliota. Uskonnollisen vakaumuksen mukaan toteutetussa ruokavaliossa vältetään tarvittaessa raaka-aineita, jotka on ilmoitettu erityisruokavalion ilmoituslomakkeessa. Silloin lapselle tarjotaan ruokaa, josta on jätetty pois hänelle sopimattomat raaka-aineet. Palvelukeskuksen tiedossa ei ole uskontoa, joka vaatii noudattamaan ehdottomasti vegaania ruokavaliota. Vegaania ruokavaliota ei tehdä helsinkiläisissä päiväkodeissa lukuun ottamatta pilottikokeiluun osallistuvia päiväkoteja.

Vastaajan ilmoituksen mukaan 8.1.2018 alkaen kaikissa Helsingin päiväkodeissa on tarjottu vegaaniruokaa lapsille, jotka noudattavat myös kotona vegaaniruokavaliota.

Esittelijän esitys

1. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että Helsingin kaupungin menettely on ollut hakijaa välittömästi syrjivä ja kieltää Helsingin kaupunkia jatkamasta tai uusimasta syrjivää menettelyään.
2. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei aseta uhkasakkoa kieltopäätöksensä tehosteeksi.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on kysymys siitä, onko hakija lapsi tullut epäsuotuisammin kohdelluksi uskontonsa johdosta kuin muut, kun kaupunki ei suostunut järjestämään lapselle hänen perheensä uskonnon mukaista vegaaniruokaa päiväkodissa.

Päätösesityksen perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa.

Perustuslain (731/1999) 11 §:n mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus, johon sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan.

Perustuslain 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan muun muassa uskonnon tai vakaumuksen perusteella.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan syrjintä muun ohella uskonnon tai vakaumuksen perusteella on kielletty.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, että jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Välillisenä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan sitä, että näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Varhaiskasvatuslain (36/1973) 1 §:n 1 momentin mukaan lakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän sekä muun palvelujen tuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen, jota annetaan päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena.

Lain 2 a §:n 6 kohdan mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa.

Lain esitöiden mukaan tavoitteiden kautta vahvistettaisiin lapsen syrjimättömyyttä, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä kielellisen, kulttuurisen, uskonnollisen ja katsomuksellisen taustan kunnioittamista. (HE 341/2014, s. 10)

Lain esitöiden mukaan ruokailu on osa lapsen varhaiskasvatusta. (HE 341/2014, s. 16)

Varhaiskasvatuslain 4 §:n 1 momentin mukaan kunnan on huolehdittava lasten päivähoiton järjestämisestä asukkailleen sisällöltään sellaisena ja siinä laajuudessa kuin tässä laissa säädetään.

Varhaiskasvatuslain 11 §:n 1 momentin mukaan päivähoitoa suunniteltaessa ja järjestettäessä on huomioitava lapsen etu.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 59/1991 ja 60/1991) 3 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Perustuslakivaliokunta korosti varhaiskasvatuslakiin tehdyn muutoksen eduskuntakäsittelyn yhteydessä antamassaan lausunnossa (PeVL 12/2015 – HE 80/2015 vp, s. 3) että oikeus varhaiskasvatukseen on nimenomaan lapsen oikeus. Tästä syystä sääntelyn valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on merkityksellinen myös perustuslain 6 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä. Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan säännöksellä halutaan korostaa, että lapsia tulee kohdella sekä aikuisväestöön nähden tasa-arvoisina, periaatteessa yhtäläiset perusoikeudet omaavina ihmisinä, että keskenään yhdenvertaisesti (HE 309/1993 vp, s. 45).

Perustuslakivaliokunta on lisäksi vakiintuneesti katsonut, ettei perustuslain 6 §:n 1 momentin yleisestä yhdenvertaisuussäännöksestä johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn. Keskeistä tällöin on, voidaanko erottelut perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla ja että erottelut eivät saa olla mielivaltaisia eivätkä ne saa muodostua kohtuuttomiksi (ks. esim. PeVL 11/2012 vp, s. 2).

Yhdenvertaisuuslain soveltamisala

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että yhdenvertaisuuslain soveltamisala on yleinen. Lakia ei sovelleta uskonnonharjoittamiseen, josta käsillä olevassa asiassa ei kuitenkaan ole kysymys.

Syrjintäoletaman syntyminen

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Syrjintäoletaman syntyminen säännöksessä tarkoitetulla tavalla edellyttää, että vireillepanijan esittämien tai muiden asiaa käsiteltäessä esiin tulleiden seikkojen perusteella voidaan objektiivisesti arvioiden olettaa syrjinnän kieltoa rikotun. Täyttä näyttöä syrjinnästä ei edellytetä, vaan riittävää on, että asiaa käsittelevälle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti oletama syrjinnän kiellon vastaisesta menettelystä. (HE 19/2014 vp s. 93).

Asiassa saadusta selvityksestä ilmenee, että hakijan lapselle ei ole järjestetty kaupungin julkisessa päivähoitossa hänen uskontoonsa sopivaa ruokavaliota, vaikka kaupunki on järjestänyt muiden uskontojen lapsille heidän uskontoonsa sopivan ruokavalion. Tällä perusteella yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo hakijan esittäneen sellaista selvitystä, että asiassa on syntynyt syrjintäoletama välittömästä syrjinnästä.

Syrjintäoletaman kumoaminen

Yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia.

Varhaiskasvatuslain 2 b §:n 1 momentin mukaan varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle on järjestettävä lapsen ravitsemustarpeet täyttävä terveellinen ja tarpeellinen ravinto, jollei muun kuin päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annetun varhaiskasvatuksen luonteesta muuta johdu. Ruokailu on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.

Vastaajan mukaan se on järjestänyt vegaaniruokavalion mukaista ruokaa useissa päiväkodeissa, joten sillä on ollut tarpeellinen asiantuntemus ja kyky varhaiskasvatuslain 2 b §:n 1 momentin mukaisen vegaaniruuan järjestämiseen myös hakijan lapselle.

Vastaaja ei ole esittänyt, ettei sen olisi ollut mahdollista järjestää varhaiskasvatuslain 2 b §:n 1 momentin mukaista vegaaniruokaa päiväkodissa myös hakijan lapselle.

Näin ollen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei kaupungin menettely ole perustunut lakiin.

Ottaen huomioon edellä selostettu sekä varhaiskasvatuslain 2 a §:n 6 kohta, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei vastaaja ole kyennyt kumoamaan syntynyttä syrjintäolettaa.

Johtopäätös

Edellä selostetuilla perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että Helsingin kaupungin menettely päiväkotiruokailun järjestämisessä on ollut yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä kiellettyä hakijan lapsen välitöntä syrjintää hänen uskonnostaan johtuen.

Lautakunta kieltää Helsingin kaupunkia jatkamasta tai uusimasta syrjivää menettelyään.

Uhkasakko

Ottaen huomioon, että vegaaniruokaa on vuoden 2018 alusta lähtien tarjottu kaikissa Helsingin kaupungin päiväkodeissa lapsille, jotka noudattavat myös kotona vegaaniruokavaliota, ja että myös hakijan lapsi on saanut päiväkodissa vegaaniruokaa vuoden 2018 alusta lähtien, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei katso aiheelliseksi asettaa uhkasakkoa kieltopäätöksensä tehosteeksi.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2 §, 8 § 1 momentti, 10 §, 11 § 1 momentti, 20 § 3 momentti, 21 § 2 momentti, 28 §

Laki yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta (1327/2014) 1 §, 6 §, 13 § 1 momentti

Varhaiskasvatuslaki (36/1973) 1 §:n 1 momentti, 2 a §:n 6 kohta, 2 b §:n 1 momentti, 4 §:n 1 momentti, 11 §:n 1 momentti

Perustuslaki (731/1999) 6 §, 11 §, 22 §

YK:n yleissopimus lasten oikeuksista (SopS 59/1991 ja 60/1991) 3 artikla 1 kohta

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen, Riitta-Maija Jouttimäki, Merja Heikkonen, Pirkko Mahlamäki ja Husein Muhammed. Asian esittelijä Juhani Kortteinen.